

Solzna Avstrija, v spomin prelivanja krvi in svetovne vojske 1914—1915—1916. Napisal, založil in na svetlo dal Matija Belec pri Sv. Bolfanku v Slov. goricah 1916. Cena 1 K. Tisk W. Blanke v Ptuj. 72 str. — S sliko cesarja Franca Jožefa in avtorja.

Belec ne nadaljuje literarne tradicije, ki postane za nas vidna v Volkmerju in katere zadnji zastopnik je bil Peter Skuhala. Kako je začel pisati pesmi in kedo ga je pri tem vodil, o tem nam pripoveduje v predgovoru te drobne knjižice, ki je zanimiva ne samo kot donesek naši vojni literaturi. Narodnega pevca ga lahko imenujemo samo s pridržkom: samo po njegovem duševnem obzorju in vsebini njegovih pesmi. Vse drugo je izposojeno in premalo premozgano in prebavljeno, tako da se jasno poznajo predloge, n. pr. njegova varijacija Prešernove „Nune in kanarčka“. Za takšnimi vzori hoditi pa je za narodnega pevca težavna reč. Zato ni čuda, da ima razmeroma malo stvari, ki bi se dale gladko čitati. Samo dva primera, da se pokaže domači, simpatični človek, ki se trudi z jezikom, ki ga popolnoma ne razume:

„Zbor vojaški
List mrtvaški
Mi v odgovor je poslal;
List že pravi
Mi in javi,
Da je v Bogu tam zaspal.

Grem v župnijo
Naj zvonijo,
Da se znancem razglasi;
Razven tega
Še za njega
Plačam svete maše tri.

Moji sreči
Razcveteči
Cvet izpulil je vihar,
Da nevesta,
Žena zvesta
Njegova ne bom nikdar.

Sama biti
Se solziti
Morala bom svoje dni,
Ker za mene
Več nobene
Zemeljske tolažbe ni.

Revo bolno
Upov polno,
Še tolaži me sedaj,
Da tam gori
V rajskem zbori
Združiva se vekomaj.* (Str. 36.)

Ali n. pr. častitljiva, starinska deviza Slovenskih goric:

„Uživajmo tedaj le vince rumeno,
Živimo na svetu le samo enkrat!
Zakaj bi ga tedaj ne pili pošteno
V sredini slovenskih brežičev in trat.“ (Str. 47.)

Baš v tej kitici nahajamo podrobnost, ki je za našega pevca posebno značilna: ritmične težave mu dela „tedáj“, ki mu je, kakor sicer metrično bolj porabni „tórej“, tuj, priučen, in zato se pesem nekako opoteka v teh verzih.

Takih primerov imamo v njem celo kopico: Kje bodo pa klečale žene — Le tega *dotičnega* dne? (16), Če Vi imate, kakor jaz — Po žilah *strastno* kri, — Ne bode tam [v vojski!] nas strašil glas, — ki noč in dan gromi (22). Oj, kroglijca

lepa in drobna — Brez tebe pač vladal bi svet; — Si v svoji lepoti *resnobna* — Da daješ premnogim umret! (27). — Jaz moram oditi — In vas zapustiti, — Spolniti postave *plakat* (29). Smo čestokrat tamkaj sedeli — Krog mize na starih klopeh; — In svoje pomenke imeli — Najrajši na *tamošnjih* tleh (31). Solzim se, ker za grob ne bodem znala — Tam kjer odeja zemlje te pokriva; — Po tem srcé mi vedno *kàl* razriva — Zato živeča sploh bom žalovala (41)! Glej, kosce je zjutraj prav rano prepeval — *Čarobne* predsmrtnice jim [rožicam!] za slovo (50). Šel z veseljem v četo si vojaško — Ki je čakala sovraga *strastno* (61). — Očividno je, da rabi mož besede, ki jih ne razume; rabi pa jih zato, ker mu zvenijo nenavadno nekako svečano impozantno. Vidi se celo, odkod ima te besede: deloma iz naše uradne slovenščine (dotični, tamošnji, plakat, deloma iz svojih pesniških vzorov in predlog (strast, strasten, kal, resnoben, čaroben). On operira z izposojenimi klišeji, ki mu sami na sebi ugačajo, pri katerih pa mu manjka čut, ali spadajo v celoto, kamor jih je postavil, ali ne. Vse to pa samo zaradi tega, ker našega knjižnega (pesniškega) jezika ne razume popolnoma. To ni tako čudno.

Knjižni jezik je namreč čudovito kompliciran organizem. Seveda, najdejo se ljudje, ki jim je samo primitivno „občilo“, pa se ne zavedajo, za koliko množino relacij med človeškimi duhovi je določeno to „občilo“, koliko možnosti izražanja mora imeti, ki se ne dajo vkleniti v kako preprosto mehanično formulo. Vzemimo tega organizma najpreprostejšo sestavino, posamezno besedo — da govorimo popularno — in si jo oglejmo. Pa bomo videli, kako neizmerno kompliciran organizem je že beseda sama. Vendar pa lahko njene sestavine razločimo v dve veliki skupini. V eno skupino pridejo vsi oni njeni elementi, ki jih lahko zagrabimo s svojim intelektom; najčistejši tipi takih besed so tehnični izrazi, ki so v formulah dobili svojo najpreprostejšo obliko. Kemična formula H_2SO_4 nam postavi pred oči vse intelektu dostopne elemente, ki jih obsega beseda „Žveplena kislina“. Drugih elementov v nji sploh ni. V književnem jeziku pa imajo besede poleg teh intelektualnih elementov še emocionalne, katerim se odziva čustvena stran poslušajočega človeka. In baš ti emocionalni akcenti dajejo besednemu zakladu življenje, barvo in sočnost s tem, da v določeni smeri diferencirajo pomen posameznih besed¹. Šele te emocionalne sestavine dajo kakoli besedi strogo določen pomen.

Pred leti sem opazoval tri mutce pri kartah. Nisem vedel, da so mutasti; zanimali so me s svojo tiho, solidno igro, zato sem prisedel, da bi kibiciral. Šele čez nekaj iger, ko je eden začel dokazovati, da je plačal dva krajcarja preveč in da jih mora dobiti nazaj, so se mi odprle oči. — Teh treh ubožčkov sem se spomnil, ko mi je oni večer v kavarni dopovedoval rojak, da je jezik samo „občilo“. Ne, dragi moj rojak: spomnite se teh mojih treh mutcev pa boste lahko dosledno šli še dalje in rekli: „Niti za občilo nam ga ni treba; naš jezik nam je sploh — nepotreben“.

Dr. Jož. A. Glonar.

Narodnost in historizem. V eseju o Harambašiču govori Matoš o „jasnoj i poznatoj činjenici, da je narodnost prije svega jedinstvo historijsko, kulturno i političko, a manje plemensko i jezično“. Citira Renana: „Moderna narodnost je dakle historijski proizvod, uzrokovan nizom istociljnih činjenica“. Renanovega eseja *Qu'est-ce qu'une nation?*, iz katerega slutim da je vzet gorenji citat, nimam pri roki, zato ne morem vedeti, je-li podčrtal besedo historijski Renan ali Matoš.

¹ Mimogrede: emocionalnim akcentom tujega jezika dati v slovenskem adekvatne izraze, v tem je prva — in najtežja — naloga vsakega prevajalca.